

## GOODWIN против УЈЕДИЊЕНОГ КРАЉЕВСТВА

Пресуда од 27. марта 1996. године

### НЕЗВАНИЧНИ РЕЗИМЕ И ИСТОРИЈАТ ПРЕДМЕТА

#### *A. Основне чињенице*

У вријеме догађаја из овог предмета господин William Goodwin, британски држављанин, био је новинар и живио је у Лондону. У августу 1989. године он се запослио у новинској кући “Engineer” као новинар приправник. Исте године, 2. новембра, телефоном му се обратио један доушник који му је самоиницијативно дао информације о предузећу Тетра Лтд. (у даљњем текст: Тетра), рекавши да то предузеће тражи позајмицу у износу од 5 милиона фунти, као и то да предузеће има финансијске проблеме настале као резултат очекиваног губитка за 1989. годину у износу од 2.1 милион фунти на промет од 20.3 милиона фунти. Подносилац жалбе је 6. и 7. новембра назвао Тетру како би потврдио те чињенице и затражио је њихов коментар на информацију коју је добио везано за финансијске проблеме у којима се компанија налазила. Он је након тога припремио радну верзију чланка на ту тему за објављивање у “Engineer”.

Будући да су сматрали да та информација потиче из нацрта повјерљивог Плана компаније који је 1. новембра 1989. године нестао, Тетра је затражила и добила од Високог суда *ex parte* привремену мјеру о спречавању издавача “Engineer” да објаве чланак подносиоца представке. Све националне новине и релевантни часописи обавјештени су о тој судској мјери 16. новембра. Компанија је 22. новембра 1989. године од Високог суда издејствовала налог којим је од подносиоца представке затражено да открије своје забиљешке јер је то неопходно “у интересу правде”, у смислу значења одјелка 10 Закона о непоштовању суда из 1981. године, и да се тако открије идентитет извора како би се компанији омогућило да покрене поступак против извора с циљем да се врате нестали документи и добије налог за спречавање даљњег откривања или потраживања одштете за трошкове којима је била изложена.

Апелациони суд је 12. децембра 1989. године одбио жалбу подносиоца представке против налога за објелодањивање забиљешки, али је одобрио улагање жалбе Дому лордова. Дом лордова је одбио жалбу 4. априла 1990. године, одлучивши да постоји потреба да се биљешке подносиоца жалбе открију. Како произилази из говора лорда Bridgea, Тетри је ради откривања извора одобрен налог првенствено на основу тога што је постојала озбиљна пријетња за пословање компаније и, сходно томе, пријетња егзистенцији запослених у предузећу, која би настала уколико би се откриле информације из њиховог Плана у току преговора о рефинансирању. Ова пријетња која, како је лорд Donaldson истакао пред Апелационим судом, “откуцава као темпирана бомба”, а могла би се, сматра лорд Bridge, избјећи само уколико би они могли да идентификују извор било као самог

крадљивца Плана или као средство за проналажење крадљивца, и тиме компанији пружила прилика да покрене поступак за враћање несталих докумената. Лорд Bridge је закључио да је важност заштите извора знатно умањена његовим учешћем у грубој повреди повјерљивости, што није било у противтежи нити са једним легитимним интересом садржаним у објављивању информација.

У току поступка подносилац представке је одбио да открије своје забиљешке. Високи суд га је 10. априла 1990. године казнио новчаном казном у износу од 5.000 фунти због непоштивања суда.

### ***В. Поступак пред Комисијом за људска права***

Представка је уложена Комисији 27. септембра 1990. године и проглашена је прихватљивом 7. септембра 1990. године.

*У свом Извјештају од 1. марта 1994. године Комисија је утврдила чињенице и изразила мишљење да постоји повреда члана 10 Конвенције (једанаест гласова према шест).*

## **ИЗВОД ИЗ ПРЕСУДЕ**

### **ПРАВО**

27. Подносилац представке је навео да су налог за објелодањивање, којим је од њега тражено да открије свој извор и наметнута новчана казна због одбијања да то учини, представљали повреду члана 10 Конвенције, који гласи:

“1. Свако има право на слободу изражавања. Ово право укључује слободу мишљења и слободу примања и преношења информација и идеја, без мијешања јавне власти и без обзира на границе. Овај члан не спречава државе да захтијевају дозволе за рад од радио, телевизијских и филмских и компанија.

2. Остваривање ових слобода, будући да укључује обавезе и одговорности, може подлијегати таквим формалностима, условима, ограничењима или санкцијама предвиђеним законом и неопходне (су) у демократском друштву у интересу националне безбједности, територијалног интегритета или јавне безбједности, спречавања нереда или злочина, заштите здравља и морала, угледа или права других, спречавања ширења повјерљивих информација или у интересу очувања ауторитета и непристрасности судства.”

28. Неоспорно је да су ове мјере представљале мијешање у право подносиоца представке на слободу изражавања које је гарантовано ставом 1 члана 10 и Суд не види разлог да сматра другачије. Суд стога мора да размотри да ли је мијешање било оправдано у смислу става 2 члана 10.

A. Да ли је мијешање било “предвиђено законом”

29. Суд запажа да су, што није оспоравано, оспорени налог за откривање и новчана казна имали основу у домаћем закону у одјељцима 10 и 14 Закона из 1981. године (в. ставове 20 и 21 горе). С друге стране, подносилац представке сматра да је, у мјери у којој се то односи на налог о откривању, релевантан домаћи закон пропустио да задовољи захтјев предвидљивости који произилази из израза “предвиђено законом”.

30. Влада је оспорила овај навод, док Комисија није сматрала неопходним да донесе закључак у вези са овим.

31. Суд понавља да, сходно његовој судској пракси, релевантан домаћи закон мора да буде формулисан са довољном прецизношћу како би се омогућило лицима којих се тиче да – уколико је потребно уз одговарајући правни савјет –предвиде, до степена који је разуман у датим околностима, посљедице које одређена радња може да има. Закон који омогућава дискрецију сам по себи није у несагласности са овим захтјевом, ако је довољно јасно указано на обим дискреције и начин њеног провођења, и , узимајући у обзир легитимни циљ који је у питању, ако појединцу пружа адекватну заштиту против произвољног мијешања (в., на примјер, *Tolstoy Miloslavsky* против Велике Британије, пресуда од 13. јула 1995, серија А бр. 316-Б, стр. 71-71, став 37).

32. Подносилац представке је тврдио да изузетак у заштити извора ради интереса правде по одјељку 10 Закона из 1981. године није довољно прецизиран да би омогућио новинарима да предвиде околности у којима би се такав налог против њих могао да изда у циљу заштите приватне компаније. Примјењујући ову одредбу у овом случају лорд Bridge је у потпуности ревидирао тумачење лорда Diplocka дато у предмету *Министарства одбране против листа Guardian*. Утврђивање равнотеже, како је то представио лорд Bridge, значило је субјективну судску процјену фактора заснованих на ретроспективним доказима које је изнијела страна која је тражила да се открије идентитет извора (в. став 18 горе). У вријеме када је извор доставио информације, новинар никако није могао да зна да ли егзистенција стране зависи од тог открића и није могао нити са најмањом дозом сигурности да оцијени од којег значаја је ова информација за јавност. Новинар је обично у позицији да оцијени да ли је информација добивена коришћењем легалних средстава или не, али није у могућности да предвиди како би суд гледао на ствар. Закон, такав какав је, није био ништа више од мандата датог судству да наложи новинарима да открију изворе уколико је судство "потакнуто" поднеском који је заинтересована страна уложила.

33. Суд прихвата да, у подручју које се разматра, може да буде тешко дефинисати законе са апсолутном прецизношћу и да је извјестан степен флексибилности чак и пожељан како би се домаћим судовима омогућило да развијају закон у свјетлу њихових процјена које су мјере неопходне у интересу правде.

Супротно ономе што је изложио подносилац представке, релевантан закон није дао неограничену дискрецију енглеским судовима приликом утврђивања да ли налог за откривање треба да буде издат у интересу правде. Значајна ограничења произашла су првенствено из услова одјелка 10 Закона из 1981. године, у складу са којим може да се да налог за откривање уколико је “суд увјерен да је откривање (било) неопходно у интересу правде” (в. став 20 горе).

Поред тога, у то вријеме, односно у вријеме када је подносилац представке добио информације од свог извора, не само да је постојало тумачење лорда Diplock о одредби интереса правде из одјелка 10 у предмету *Министарство одбране (Secretary of State for Defence) против Guardian*, него је постојала и одлука лорда Reid у предмету *Фармацеутска твртка из Norwichea против Царинско трошаринског уреда (1973) (Norwich Pharmacal Co. v. Customs and Excise Commissioners)*, да лице које буде умијешано у прекршај без своје кривице може да подлегне обавези да открије идентитет прекршиоца (в. ставове 15, 18 и 22 горе).

Према мишљењу суда тумачење релевантног закона које је дао Дом лордова у предмету подносиоца представке, није ишло ван оквира онога што би могло разумно да се предвиди у овим околностима (в. *mutatis mutandis*, недавна пресуда од 22. новембра 1995. у предмету C.W. против Велике Британије, серија А бр. 335-Б, стр. 42, став 36). Суд, такође, не сматра да предметни закон није пружио подносиоцу представке адекватну заштиту против произвољног мијешања.

34. Сходно томе, суд закључује да су оспораване мјере биле “предвиђене законом”.

#### В. Да ли је мијешање имало легитиман циљ?

35. Пред институцијама Конвенције није оспоравано да је циљ оспорених мјера био да заштите права Тетре и да је, стога, мијешање имало легитимни циљ. Влада је тврдила да су те мјере предузете и у циљу спречавања криминала.

36. Увјерен да је мијешање имало први од ових циљева, Суд не налази потребним да утврди да ли је мијешање такође имало за сврху остваривање другог циља.

#### С. Да ли је мијешање било “неопходно у демократском друштву”

37. Подносилац представке и Комисија су били мишљења да члан 10 Конвенције захтијева да се свака обавеза наметнута новинару да открије извор који је користио мора да буде ограничена на изузетне околности у којима су витални јавни или појединачни интереси угрожени. Ово у предметном случају није задовољено. Подносилац жалбе и Комисија позвали су се на чињеницу да је Тетра већ раније на свој захтјев добила судски налог за спречавање објављивања (в. став 12 горе) и да није дошло до кршења овог судског налога. С обзиром на то да је предметна информација врста информације која уобичајено може да се нађе у пословној штампи, они нису сматрали то да је Тетра, која није претрпјела штету на коју је

указивала, доказала да је била изложена ризику од штете коју би изазвало даљње публикуање.

Подносилац представке је додао да је та информација била довољно интересантна да би је објавили, иако она није откривала питања од виталног јавног интереса, као што су то криминал и противзаконите радње. Информације о лошем менаџменту Тетре, њеним губицима и радњама које се тичу позајмљивања новца биле су чињеничне, актуелне и од директног интереса за клијентелу и инвеститоре укључене у тржиште рачунарских софтвера. У сваком случају, степен јавног интереса у информацији не би могао да се искористи за тест постојања хитних друштвених потреба за издавањем наредбе о откривању извора. Извор једног дана може дати безначајну информацију, а другог дана информацију од великог значаја; оно што је значајно јесте да је однос између новинара и извора произвео врсту информације која је имала легитиман потенцијал да се објави као вијести. То не значи да је требало да се одбаци право Тетре да у тајности држи податке о свом пословању, уколико то може, него је било потребно да се оспори тврђење да постоји хитна друштвена потреба да се подносилац представке казни због одбијања да открије извор информација које Тетра није успјела да задржи у тајности.

38. Влада је тврдила да је налог за откривање био неопходан у демократском друштву ради заштите “права” Тетре. Улога домаћих судова је да утврде чињенице и да, у свјетлу утврђених чињеница, одреде законске посљедице које из њих произилазе. Сходно становишту Владе, контролна надлежност институција Конвенције односи се само на ово посљедње. Ова ограничења примјене Конвенције била су од значаја за овај предмет с обзиром да су домаћи судови водили поступак на основу тога што је подносилац представке добио информације од свог извора, а да није био свјестан повјерљиве природе тих информација, иако је то, у ствари, било нешто што је он требао да зна. Штавише, тај извор је вјероватно био онај који је украо повјерљиви пословни план и који је имао неприличне мотиве за откривање тих информација. Поред тога, тужиоци су претрпјели озбиљну материјалну штету даљњим ширењем информација. Ови закључци домаћих судова засновани су на доказима који су изнесени.

Надаље је указано да није било значајног јавног интереса у објављивању повјерљивих информација које је примио подносилац представке. Иако постоји општи јавни интерес за слободан проток информација новинарима, како извори тих информација тако и новинари морају да знају да изричито обећање новинара о повјерљивости или његово индиректно прихватање те обавезе може да буде инфериорно пред јавним интересом. Привилегија новинара не подразумијева да он штити извор информација који се понаша *mala fide* или, у најмању руку, неодговорно, како би му омогућио да некажњено настави са даљњим ширењем информација које немају општи значај. Извор из предметног случаја није показао одговорност коју је члан 10 Конвенције од њега захтијевао. Предметне информације нису имале садржај од општег интереса који оправдава мијешање у права приватног предузећа као што је Тетра.

Иако је истина да је добивен судски налог, све док се не уђе у траг крадљивцу и извору, тужиоци су ризиковали даље ширење информација и, сходно томе, настанак пословне штете, као и оштећење егзистенције запослених. Није било других средстава којима би могла да се заштити пословна тајна Тетре.

У овим околностима, према мишљењу Владе, налог којим је од подносиоца представке тражено да открије свој извор, као и новчана казна због неизвршења судског налога, нису довели до повреде права подносиоца представке у смислу члана 10 Конвенције.

39. Суд подсјећа да слобода изражавања представља један од основних темеља демократског друштва и да је заштита која треба да се пружи штампи од посебне важности (в. скорашњи извор, *Jersild* против Данске пресуда од 23. септембра 1994, серија А бр. 298, стр. 23, став 31).

Заштита новинарских извора је један од основних услова слободе штампе изражен у законима и кодексима професионалног понашања већег броја земаља потписница, што је потврђено у неколико међународних инструмената који говоре о слободи новинарства (в., између осталог, Резолуција о слободама у новинарству и људским правима, усвојена на 4. европској министарској конференцији о политици јавних медија (Праг, 7-8. децембар 1994) и Резолуцију Европског парламента о повјерљивости новинарских извора, 18. јануар 1994, Службени лист Европске заједнице бр. 44/34). Без такве заштите извори могу да буду одвраћени од тога да пружају помоћ штампи да јавност информише о стварима које су од јавног интереса. Као резултат тога витална улога штампе, као јавног чувара, може да буде ослабљена, као што и могућност штампе да пружи тачне и поуздане информације може да буде доведена у питање. Имајући у виду значаја заштите новинских извора за слободу штампе у демократском друштву и потенцијални негативан ефекат који налог за откривање извора има у уживању те слободе, таква мјера не може да буде компатибилна са чланом 10 Конвенције уколико она није оправдана важнијим захтјевом у јавном интересу.

Ова разматрања треба да се узму у обзир приликом примјене теста неопходности у демократском друштву на предметне чињенице у смислу става 2 члана 10.

40. Као ствар општег принципа, “неопходност” за било каквим ограничењем слободе изражавања мора да буде убједљиво утврђена (в. *Sunday Times* против Велике Британије (бр. 2) пресуда од 26. новембра 1991, серија А бр. 217, стр. 28-29, став 50, за навођење основних принципа којима се води провјера “неопходност”). Сходно томе, на домаћим властима је на првом мјесту да оцијене да ли постоји “хитна друштвена потреба” за тим ограничењем, и приликом те процјене, они уживају извјестан степен слободне процјене. У овом контексту, међутим, та слобода која је дата домаћим властима је ограничена интересима демократског друштва да обезбиједи и сачува слободу штампе. Слично томе, тај интерес ће увелико утицати приликом утврђивања да ли је постојао пропорционалан однос између овог ограничења и оствариваног циља, што мора да се установи у складу са ставом 2

члана 10. Укратко, ограничења наметнута у односу на повјерљивост новинских извора Суд мора помно да размотри.

Задатак суда, у провођењу надзорне функције, није да замијени домаће власти, него да у складу са чланом 10 изврши преиспитивање одлука које су домаће власти донијеле у складу са датим овлашћењем слободне процјене. Поступајући тако, Суд мора да посматра оспоравано “мијешање”, узимајући у обзир предмет као цјелину, и утврди да ли су разлози на које су се домаће власти позвале како би то мијешање оправдале, били “релевантни и довољни”.

41. У овом предмету, како произилази из говора лорда Bridgea у Дому лордова, Тетри је одобрен налог да се открије извор информације првенствено на основу тога што је постојала озбиљна пријетња пословању компаније и, сходно томе, пријетња егзистенцији запослених, која би настала уколико би се откриле информације из Плана компаније у току преговора везаних за даљње рефинансирање (в. став 18 горе). Ова пријетња “која је откуцавала као темпирана бомба”, како је лорд Donaldson истакао пред Апелационим судом, би могла, сматра лорд Bridge, да се избјегне само уколико би они могли да идентификују сам извор као крадљивца Плана или као средство за проналажење крадљивца, те би се тиме компанији пружила прилика да покрене поступак за враћање несталих докумената. Важност заштите извора, закључио је лорд Bridge, знатно је умањена саучесништвом извора барем у грубој повреди повјерљивости која није оправдана легитимним интересом објављивања информација (в. став 18 горе).

42. Сходно мишљењу Суда, оправдања у погледу доношења спорног налога за откривање морају да се посматрају у ширем контексту *ex parte* привремене мјере која је раније одобрена компанији, и која је спријечила не само подносиоца жалбе него и издаваче "The Engineer" да објаве информације које су садржане у Плану. Све новине у држави и релевантни часописи били су обавијештени о судском налогу (в. став 12 горе). Сврха налога о откривању забиљешки је у великој мјери слична сврси која је већ постигнута ранијом судском мјером, тј. спречавање ширења повјерљивих информација садржаних у Плану. Нема сумње, сходно ономе што је лорд Donaldson истакао пред Апелационим судом, да је судска мјера била ефикасна у заустављању ширења повјерљивих информација у штампи (в. став 17 горе). Стога кредитори Тетре, њене муштерије, добављачи и конкуренти не би посредством штампе сазнали за те информације. Значајан дио опасности да ће компанија претрпјети штету је тако већ увелико био неутралисан привременом мјером. У таквој ситуацији, у мјери у којој је налог за откривање служио само да ојача привремену мјеру, додатно ограничење слободе изражавања, није, према мишљењу Суда, поткријепљено разлозима који би задовољавали сврхе става 2 члана 10 Конвенције.

43. Оно што остаје да суд утврди јесте да ли остале сврхе издавања наредбе пружају задовољавајуће оправдање.

44. У том погледу, како је то рекао лорд Donaldson, тачно је да привремена мјера “не би ефикасно спријечила објављивање информација муштеријама и

конкуренцији Тетре” директно од извора подносиоца представке (или од извора тог извора) (в. став 17 горе). Уколико не би сазнала идентитет извора, Тетра не би могла да спријечи даље ширење информација из Плана, тако што би покренула поступак против извора тражећи враћање несталих докумената, и привремене мјере против даљњег откривања информација и ради накнаде штете.

Као трговачка компанија Тетра је, с легитимним разлогом, хтјела да открије нелојалног радника или сарадника, који је и даље могао да има приступ пословним просторијама, како би прекинула његову везу са компанијом.

45. Ови су разлози, без сумње, релевантни. Међутим, као што су установили и домаћи судови, неће бити довољно, *per se*, за странку у поступку која тражи да се открије извор да једноставно укаже на то да он или она без откривања извора неће бити у могућности да уживају законска права или да отклоне пријетећу противправност, а на чему темеље свој захтијев за утврђивање неопходности откривања извора (види став 18 горе). С тим у вези Суд је подсјетио да институције Конвенције, приликом разматрања у оквиру става 2 члана 10 узимају у обзир интересе у корист демократског друштва у обезбјеђивању слободе штампе који претеже (в. ставове 39 и 40 горе). На основу чињеница овог предмета, суд не налази да је у поступку против извора интерес Тетре да елиминише преосталу опасност од наношења штете која би настала ширењем повјерљивих информација на други начин сем оног у штампи, добивањем надокнаде и у откривањем нелојалног радника или сарадника, чак и ако се разматра у цјелини, довољан да претегне важан јавни интерес у заштити новинарског извора подносиоца представке. Суд стога сматра да остале сврхе налога за откривање, када се мјере стандардима које намеће Конвенција, не представљају претјеране захтјеве у јавном интересу.

46. Укратко, према мишљењу суда није постојао разуман однос пропорционалности између легитимног циља коме се тежило налогом за откривање и средстава која су коришћена да се тај циљ постигне. Ограничења која је налог за откривање наметнуо уживању слободе изражавања у новинарском позиву подносиоца представке не може, стога, да се сматра неопходним у демократском друштву у смислу значења става 2 члана 10, у заштити права Тетре према енглеским законима, упркос постојања степена слободне процјене који је доступан домаћим властима.

Сходно томе, суд закључује да и налог којим је од подносиоца представке тражено да открије свој извор и наметнута новчана казна након што је он одбио да то учини, доводе до повреде његовог права на слободу изражавања из члана 10 Конвенције.

## II. ПРИМЈЕНА ЧЛАНА 50 КОНВЕНЦИЈЕ

47. Господин Willian Goodwin је тражио правичну накнаду по члану 50 Конвенције који гласи:



“Ако Суд утврди да је одлука или мјера судског органа или било којег другог органа високе стране уговорнице, у цјелини или дјелимично, у супротности са обавезама које проистичу из ове конвенције и када унутрашње право наведене чланице омогућава само дјелимично обештечење за посљедице такве одлуке или мјере, Суд ће својом одлуком пружити оштећеној страни правичну накнаду, уколико је то потребно.”

#### А. Нематеријална штета

48. Подносилац представке је тражио 15.000 фунти стерлинга због претрпљене нематеријалне штете, а на основу душевне патње, шока, очаја и бриге настале као резултат поступка против њега. Он је пет мјесеци био у сталној опасности да ће га послати у затвор на период до двије године, због тога што је послушао своју савјест и што је остао досљедан етичким обавезама којих се, као новинар, прихватио. Он и даље мора да живи са кривичним досијеом, с обзиром да његово кривично дјело, које се састојало у непоштивању судског налога, неће бити брисано установљавањем постојања повреде његовог права. Он је био изложен узнемиравању од судских органа у поступку, као и од својих послодаваца који су на њега вршили притисак да испоштује судски налог против њега, а све је то било додато притиску којем је био изложен због пријетње да ће бити отпуштен уколико не открије свој извор.

49. Влада је дала примједбу на захтјев подносиоца представке на основу тога да су наводне штетне посљедице произишле из чињенице да је пркосио и није поштовао закон. Иако је он сматрао да је тај закон лош, он је требао да поштује судски налог и достави суду информацију у запечаћеној коверти или је, у крајњу руку, требао да испуни своју дужност и испоштује судски налог за откривање онда када је изгубио предмет пред Горњим домом. Да је то урадио, Влада не би могла да не испуни његов захтјев за надокнаду за нанесену штету.

50. Суду нису били увјерљиви аргументи које је Влада изнијела. Оно што је важно у оквиру члана 50 јесте да ли су чињенице за које је установљено да представљају повреду резултовале настајањем нематеријалне штете. У овом предмету Суд сматра да је постојала узрочна веза између забринутости и патње којој је подносилац представке био изложен и установљене повреде Конвенције. Међутим, у околностима овог предмета, Суд сматра да ови налази представљају адекватну правичну накнаду штете о чему је у овом поглављу ријеч.

#### В. Трошкови и издаци

51. Подносилац представке је, такође, тражио надокнаду проузрокованих трошкова и издатака у укупном износу од 49.500 фунти (стерлинга) прецизираних у поднеску достављеном суду 1. марта 1995. године:

(а) 19.500 фунти стерлинга за трошкове правног савјетника који се састоје од састава жалбе Комисији и писменог става за Комисију и Суд, као и за припрему предмета и његову презентацију пред Комисијом и Судом;

(b) 30.000 фунти стерлинга за рад који су обавили адвокати нижег ранга везано за поступак вођен пред Комисијом и пред Судом;

На горе наведене износе треба да се дода примјенљиви порез на додатну вриједност (ПДВ).

52. Писмом од 11. априла 1995. године Влада је позвала подносиоца представке да достави детаљан приказ трошкова.

53. У писму од 25. јула 1995. године подносилац представке је навео часове које су адвокати утрошили радећи пред Комисијом и Судом, што је износило укупно 136 часова по просјечној цијени од 250 фунти стерлинга по часу за адвоката и 150 фунти по часу за помоћника адвоката.

54. Влада је доставила 30. августа 1995. године свој коментар на приказ трошкова који је подносилац представке доставио. Без прејудуцирања судске одлуке везано за закашњење захтјева подносиоца представке, Влада је изјавила да је износ од 19.500 фунти, колико је тражено за исплату правног савјетника, претјеран и да би разуман износ за то био 16.000 фунти стерлинга.

У вези са исплатом адвоката, Влада је сматрала цијену према часу рада и број часова претјерано великим. Сходно њиховом мишљењу, 110 часова по просјечној цијени од 160 фунти по часу за адвоката и 100 фунти по часу за помоћника би био разуман износ.

Према прорачунима које је дала Влада разумно би било да се подносиоцу представке исплати одштета у износу од 37.595,50 фунти (укључујући и ПДВ) за трошкове.

55. У писму од 1. септембра 1995. године подносилац представке је истакао да се слаже са бројем часова и са цијеном плаћања по часу. Он је закључио да би суд, уколико се пресуди у његову корист, заправо могао да му уз дискрецију додијели износ на који је Влада указала. Он је изјавио да би био спреман да прихвати средњи износ у односу на оне које су странке у поступку предложиле.

56. Суд је сматрао да износ који је Влада предложила одговара условима предметног случаја и стога је додијелио подносиоцу представке 37.595.50 фунти (укључујући и ПДВ) за правне трошкове и издатке, умањен за 9.300 француских франака, износ који је већ исплаћен у сврху пружања правне помоћи од Савјета Европе.

#### В. Затезна камата

57. Према Суду доступним информацијама, годишња каматна стопа која је била законом прописана у Уједињеном Краљевству на дан доношења ове пресуде износила је 8%.

#### **ИЗ ОВИХ РАЗЛОГА, СУД**

1. *Одлучује*, са једанаест гласова према седам, да постоји повреда члана 10 Конвенције.
2. *Одлучује*, једногласно, да одлука о повреди представља адекватну правичну накнаду за нематеријалну претрпљену штету од подносиоца представке.
3. Суд одлучује једногласно:
  - (a) да тужена држава мора да исплати подносиоцу представке, у року од три мјесеца, за трошкове и издатке износ од 37.595,50 фунти стерлинга (тридесетседамхиљадапетстодеведесетпетфунтистерлинга и педесет пенија) умањено за 9.300 (деветхиљадатристо) француских франака промијењених у фунте стерлинга према курсу који је примјенљивн на дан доношења ове пресуде.
  - (b) да ће годишња камата, у износу од 8%, бити платива по истеку горе поменутог тромјесечног рока до исплате.
4. *Одбија*, једногласно, преостали дио захтјева за правичну накнаду.

Сачињено на енглеском и француском језику и објављено на јавној расправи одржаној у Згради за људска права у Strazbourgu, 27. марта 1996. године.

Rolv RYSSDAL  
Предсједник

Robert PETZOLD  
Регистар

У складу са чланом 51 став 2 Конвенције и правилом 53 став 2 Пословника Суда А, овој пресуди су приложена сљедећа издвојена мишљења:

- (a) заједничко супротно мишљење *mišljenje* г. Ryssdala, г. Bernhardta, г. Thor Vilhjalmssona, г. Matschera, г. Walsha, Sir Freelanda и г. Baka;
- (b) издвојено супротно мишљење г. Walsha;
- (c) сагласно мишљење г. De Meyera.

RR

HP

**ЗАЈЕДНИЧКО СУПРОТНО МИШЉЕЊЕ**  
**СУДИЈА RYSSDALA, BERNHARDTA, THOR VILHJALMSSONA,**  
**MATSCHERA, WALSHA, SIR JOHNA FREELANDA И BAKA**

1. Ми се не слажемо са оним што је већина закључила у ставу 46 ове пресуде, а то је да и “налог којим је од подносиоца представке тражено да открије свој извор и наметнута новчана казна након што је он одбио да то учини, доводе до повреде његовог права на слободу изражавања из члана 10”.

2. Ми свакако у потпуности прихватамо да, као што је Суд истакао у ставу 39 ове пресуде, слобода изражавања представља један од основних темеља демократског друштва и да је заштита која треба да се пружи штампи од посебне важности. Ми се, такође, слажемо како је надаље истакнуто у овом ставу да је “заштита новинарских извора један од основних услова слободе штампе”. Без такве заштите извори могу да буду одвраћени од тога да пружају помоћ штампи да јавност информише о стварима које су од јавног интереса. Као резултат тога, витална улога штампе као јавног чувара може да буде ослабљена и могућност штампе да пружи тачне и поуздане информације може да буде доведена у питање. Слиједи да налог за откривање извора не може да буде компатибилан са чланом 10 Конвенције уколико он није оправдан према ставу 2 тог члана.

3. Дјелимично се слажемо са већином у процјени да ли је у околностима предметног случаја такво оправдање постојало – посебно да ли тест неопходности у демократском друштву треба да се сматра задовољеним.

4. Што се тиче те провјере у домаћем закону, одјелјак 10 Закона о непоштивању суда из 1981. године јасно даје правну снагу претпоставци неоткривања извора. Он одређује (в. став 20 ове пресуде) да ни један суд не може да захтијева откривање “уколико се суд није увјерио да је то неопходно у интересу правде или националне безбједности или за спречавање нереда или криминала”.

5. Као што је лорд Bridge објаснио у Горњем дому, у предмету подносиоца представке, ово законско ограничење се примјењује све док страна у поступку која тражи откривање не увјери суд да је “откривање неопходно” у интересу једног од четири питања од јавног значаја која су наведена у овом одјелјку. Приликом разматрања питања да ли је откривање извора неких одређених информација неопходно да се задовољи један од предметних интереса, судија мора пажљиво да процјени да ли је успостављена равнотежа: он мора да почне од “претпоставке, прво, да је заштита извора сама по себи од великог јавног значаја, друго, да само неопходност може да буде значајнија, треће, да неопходност може да настане само услед бриге за друга питања од високог јавног интереса која су један од четири фактора наведена у овом одјелјку. Указујући на начин на који судије треба да утврде неопходност гдје су, као што је то случај са овим предметом, релевантни интереси правде, лорд Bridge је рекао да никада не би било довољно за странку у поступку која тражи откривање извора који је заштићен овим ставом да једноставно укаже на то да она неће бити у могућности да без таквог откривања ужива законско право или да отклони пријетећу противправност. “Задатак судије ће увијек бити да одваже значај циљева правде који треба да се постигну у околностима одређеног случаја с једне стране, насупрот значају заштите извора, с друге стране. У овом тесту

равнотеже постојаће неопходност само онда када је судија сигуран да је откривање које је у интересу правде од толиког значаја да превагне законске привилегије против откривања".

6. С обзиром да, како је прихваћено у пресуди, заштита права Тетре примјеном изузетка "интереса правде" представља легитимни циљ из става 2 члана 10, домаћи тест неопходности изузетно наликује оном који се тражи и у Конвенцији. Домаћи судови на три нивоа су на основу свих доказа које су имали, закључили да је откривање било неопходно у интересу правде. Сљедећи су фактори на које је лорд Bridge указао уз свој закључак да су првостепени судија и Представкени суд били у праву када су утврдили да је постојала неопходност за откривањем у интересу правде. Прво, важност наредбе за откривање за Тетру била је у томе што је постојала пријетња пословању компаније и, сходно томе, пријетња егзистенцији запослених у предузећу, која би настала уколико би се откриле информације из њиховог Плана компаније у току преговора везаних за рефинансирање. Ово би могло да се избјегне једино уколико би они могли да идентификују сам извор као крадљивца Плана или као средство за проналажење крадљивца, те би се тиме предузећу пружила могућност да покрене поступак за враћање несталих докумената. Друго, важност заштите извора је знатно умањена саучесништвом извора, у најмању руку, у великој повреди повјерљивости која није била сразмјерна легитимном интересу који је требао да постигне објављивањем информација. У смислу ове равнотеже, откривање у интересу правде било је од толиког значаја да је превагнуло над политиком која је истицала законску заштиту извора, и тест неопходности откривања извора је био задовољен.

7. У пресуди је, с друге стране, закључено да није постојао разуман пропорционалан однос између легитимног циља којем се тежи налогом за откривање извора и средстава коришћених у постизању тог циља (став 46). У доношењу овог закључка у пресуди је прво речено (што је исправно), у ставу 42, да оправдање за издавање наредбе за откривање треба да се тражи у ширем значењу привремене мјере која је већ одобрена на захтјев Тетри. Та привремена мјера је била ефикасна у заустављању ширења повјерљивих информација у штампи тако да је "значајан дио пријетње од штете по компанију...већ увелико био неутралисан..." Имајући ово у виду, у том поглављу се даље наводи "у мјери у којој је наредба за откривање служила као допуна привременој мјери, додатно ограничење слободе изражавања које је садржала није било поткријепљено разлозима који би задовољавали сврхе става 2 члана 10 Конвенције."

8. Међутим, сугерисати да је сврха налога за откривање "само допуна привремене мјере" значило би погрешно тумачити предмет. Како је објашњено у одлукама домаћих судова, сврха изрицања налога била је да се прошири заштита права Тетре која су остала незаштићена на основу налога. Привремена мјера је имала утицаја на штампу, али она не би била ефикасна у спречавању објављивања информација купцима и конкурентима Тетре директно од извора подносиоца представке (или од извора тог извора). Уколико не би сазнала идентитет извора, Тетра не би могла да спријечи даље ширење информација из Плана, тако што би покренула поступак против извора да би вратила нестале документе, и привремене

мјере против даљњег откривања информација и ради накнаде штете. Тетра, такође, не би могла да уклони пријетњу од даљњег наношења штете својим интересима од нелојалног радника или сарадника који би и даље имао приступ њеним пословним просторијама.

9. Даљње сврхе издавања налога за откривање разматране су у ставовима 44 и 45 пресуде. Став 45, након што се позива да оно што органи Конвенције узимају у обзир приликом разматрања у оквиру става 2 члана 10 “ставља претежућу снагу интереса у корист демократског друштва у обезбјеђивању слободе штампе”, те потврђује да је интерес Тетре у обезбјеђивању додатних мјера заштите кроз издавање налога за откривање био недовољан да превагне над значајним јавним интересом заштите извора подносиоца представке.

10. Међутим, није извршена детаљна процјена ових интереса Тетре, те у недостатку тога нема довољне основе за процјену значаја интереса која се од суда захтијева. У сваком случају, домаћи судови су били у бољем положају да, на основу достављених чињеница, оцијене јачину тих интереса и, сходно нашем мишљењу, у закључку да ли је одговарајућа равнотежа постигнута, на основу своје процјене, кретали су се у оквиру слободне процјене дате домаћим властима.

11. Стога закључујемо да ни налог за откривање нити новчана казна која је наметнута подносиоцу представке због пропуста да налог испоштује не представљају повреду његовог права на слободу изражавања из члана 10.

### **ИЗДВОЈЕНО СУПРОТНО МИШЉЕЊЕ СУДИЈЕ WELSHA**

1. У свом уводном обраћању Суду, адвокат је у име подносиоца представке истакао да његов клијент “није тражио посебне привилегије због тога што је по професији новинар, јер новинари нису изнад закона”. Ипак, чини ми се да је суд у својој одлуци истакао да, у складу са Конвенцијом, новинари због своје професије имају привилегију коју остала лица немају. Зар не би обичан грађанин, који је написао писмо за објављивање у новинама, требао да има једнаку привилегију иако по својој професији није новинар? Да би се направила разлика између новинара и обичног грађанина морају да се узму у обзир одредбе члана 14 Конвенције.

2. У овом предмету подносиоцу представке није ускраћено право изражавања. Прије би могло да се каже да је он сам одбио да говори. Као последица тога, страна у поступку која је тражила законску заштиту својих интереса који су били неправедно повријеђени остала је без правног лијека, иако су судови нашли да он има право на то. Такав резултат је сигурно питање јавног интереса и подносилац представке је успио да осујети домаће судове у њиховим настојањима да дјелују у интересу правде. На домаћим судовима је да одлуче да ли је предметни докуменат украден или не. Ипак, подносилац представке тврди да због тога што не вјерује да је тај докуменат украден он може да оправда то што није испоштовао судски налог у овом предмету. Његов став и његове ријечи одају утисак да би он испоштовао судски

налог да је вјеровао у то да је предметни докуменат био украден. Он тиме установљава сопствено, лично увјерење о истини, што је искључиво у домену домаћих судова, оправдавајући непоштовање судских наредби, само због тога што се он не слаже са судским налазом о чињеницама.

3. Чини ми се да нема ничега у Конвенцији што би дозволило страни у поступку да постави своја властита увјерења у вези са чињеницама, супротно чињеницама које су утврдили надлежни судови, те да тиме оправда то што не сматра судску одлуку обавезујућом. Дозволити му да то уради само зато што је он новинар по професији, значило би изложити судски поступак субјективној процјени једне од страна у поступку и дозволити тој страни да сама доноси одлуку о моралној оправданости неизвршавања судског налога, што би за посљедицу имало да другој страни у поступку буде ускраћена правда и да претрпи штету. Тиме постоји повреда основног правила природне правде, а то је да нико не може да суди у својој ствари.

### **САГЛАСНО МИШЉЕЊЕ СУДИЈЕ DE MEYERA**

У потпуности се слажем са закључком суда да су налог којим се од подносиоца представке тражило да открије свој извор и новчана казна која му је наметнута због његовог одбијања да то учини представљали повреду његовог права на слободу изражавања.

Међутим, истакао бих да је повреду права представљала и раније изречена судска мјера против објављивања информација<sup>1</sup>, с обзиром да је то била форма потпуно неприхватљива за спречавање објављивања информација.<sup>2</sup>

Чак и да таква мјера није изречена, налог за откривање и наметнута новчана казна не би били легитимни. Заштита новинског извора је од таквог значаја за уживање новинарског права на слободу изражавања, да, заправо, никада не смије да се дозволи да та слобода буде угрожена, сем можда под неким изузетним околностима које сигурно нису постојале у предметном случају.

---

Кључне ријечи:

Слобода изражавања/

Слобода преношења информација/

Предвиђено законом/

Неопходно у демократском друштву/

Заштита права других/

Пропорционалност/

Степен слободне процјене/

Правична накнада/

Неновчана штета/

Трошкови и издаци/

Узрочно посљедична веза/

Камата

---

<sup>1</sup> Ставови 12 и 42 ове пресуде.

<sup>2</sup> Види моје супротно мишљење везано за овај проблем у предмету *Observer i Guardian* против Уједињеног Краљевства, пресуда од 26. новембра 1991, серија А бр. 216, стр. 46.